

Małgorzata Kozłowska

Uniwersytet Wrocławski

ORCID: 0000-0003-1766-6901

malgorzata.kozlowska2@uwr.edu.pl

Rola specjalistycznego sądu polubownego¹ na przykładzie Sądu Arbitrażowego przy Stowarzyszeniu Brokerów Ubezpieczeniowych w Polsce z siedzibą we Wrocławiu

*The Role of a Specialist Arbitration Court on the Example of the
Court of Arbitration at the Association of Insurance Brokers in Poland
with Its Seat in Wrocław*

ABSTRAKT

Zauważalny kryzys polskiego wymiaru sprawiedliwości jest istotną szansą dla alternatywnych metod rozwiązywania sporów, a przede wszystkim dla sądownictwa polubownego. W nauce prawa cywilnego podkreśla się liczne zalety tej alternatywnej metody rozstrzygania sporów. W sądownictwie arbitrażowym zauważalna jest tendencja w zakresie specjalizacji stałych sądów polubownych w określonych rodzajach sporów, co pozwala na bardziej efektywne ich rozpatrywanie. Na łamach niniejszego artykułu naukowo-badawczego dokonano wyodrębnienia i analizy przesłanek przemawiających za koniecznością specjalizacji w ramach funkcjonujących stałych sądów arbitrażowych, a następnie wykazano korzyści płynące z utworzenia sądu arbitrażowego dedykowanego wysoce wyspecjalizowanej branży brokerskiej. Zaletą fachowych instytucji arbitrażowych jest zapewnienie lepiej dostosowanych – do konkretnych sektorów – zasad postępowania arbitrażowego, mających za przedmiot zwiększenie szybkości i efektywności postępowań, a także obniżenie ich kosztów. Branża brokerska, której problematyka występuje w prawie cywilnym, handlowym i administracyjnym, wymyka się tradycyjnemu sądownictwu powszechnemu. Z tych też przyczyn Sąd Arbitrażowy przy Stowarzyszeniu Brokerów Ubezpieczeniowych w Polsce z siedzibą we Wrocławiu jest

¹ M. Asłanowicz wskazuje, że „pojęcia sądu polubownego oraz sądu arbitrażowego, jak również postępowania przed sądem polubownym oraz postępowania przed sądem arbitrażowym pozostają tożsame – co wynika wprost z brzmienia tytułu części piątej KPC”, *vide*: M. Asłanowicz, *Sąd polubowny (arbitrażowy). Komentarz do art. 1154 – 1217 KPC*, Warszawa 2017, s. 4. Autorka artykułu z uwagi na tożsamość ww. pojęć będzie posługiwała się nimi zamiennie.

wyspecjalizowanym sądem arbitrażowym, oferującym swoje usługi głównie uczestnikom rynku ubezpieczeń, w tym w szczególności brokerom ubezpieczeniowym. Jego funkcjonowanie ukierunkowane na rozpoznawanie sporów w tej wąskiej dziedzinie wiedzy gwarantuje stronom fachowe podejście do rozwiązania ich sprawy, przy zagwarantowaniu znajomości niuansów branży i zrozumienia racji oraz potrzeb obu stron sporu. Tak zaproponowane ujęcie tematu (do którego opracowania wykorzystano metody dogmatyczno-prawną, teoretyczno-prawną, przegląd literatury i orzecznictwa, a także studium konkretnego przypadku) z jednej strony ukazuje zalety funkcjonowania sądu specjalistycznego dedykowanego podmiotom rynku brokerskiego, z drugiej zaś zachęca do dyskusji nad zasadnością profilowania działalności innych stałych sądów polubownych pod potrzeby i specyfikę danej branży.

Słowa kluczowe: kryzys sądownictwa powszechnego; specjalizacja sądów polubownych; ADR

WSTĘP

Tempo zachodzących zmian we współczesnym świecie, a także kompleksowość i złożoność pojawiających się sporów wpływają w sposób istotny na potrzebę zwiększenia dynamiki ich rozpoznawania i rozstrzygania przez powołane do tego organy. W Polsce odnotowuje się stale rosnącą liczbę spraw w sądach powszechnych – wpłynęło ok. 16 mln spraw, z czego największy odsetek dotyczy spraw cywilnych, karnych i gospodarczych.

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli w ciągu ostatniej dekady sądownictwo powszechne w Polsce funkcjonowało w warunkach permanentnych zmian, które nie rozwiązały żadnego z jego istotnych problemów. Przejawem tego jest największy od 1989 roku kryzys, którego konsekwencje mogą wywierać negatywny wpływ na możliwość skutecznej ochrony i egzekwowania praw przez obywateli w kolejnych latach. Do istotnych barier w działaniu sądownictwa najczęściej zalicza się nadmierne obciążenie sądów i sędziów sprawami, zmienność przepisów prawa, biurokratyzację procesów zarządczych, braki kadrowe, niewdrożenie niezbędnych systemów informatycznych do obsługi postępowań sądowych czy niedostatek biegłych sądowych. W sposób istotny wydłużył się czas rozpatrywania spraw sądowych w wielu kategoriach, co szczególnie widoczne jest w sądach zlokalizowanych w dużych aglomeracjach oraz w sprawach cywilnych i gospodarczych, istotnych z punktu widzenia dochodzenia przez obywateli czy przedsiębiorców swoich praw. Czas oczekiwania na rozstrzygnięcie niejednokrotnie wynosi kilka lat². Sposób funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości wpływa na niski poziom zaufania

² Średni czas trwania postępowania w wybranych kategoriach spraw zakończonych prawomocnie w I instancji (powszechnie używany wskaźnik) ogółem wzrósł o blisko dwa miesiące: z 4,1 w 2013 roku do 5,9 miesięcy w 2023 roku (o 44%). W sprawach istotnych z punktu widzenia dochodzenia przez obywateli swoich praw przed sądami, np. w sprawach procesowych w sądach rejonowych, pogorszenie sprawności było jeszcze bardziej widoczne: średni czas trwania spraw cywilnych wzrósł z 9,2 do 16,5 miesiąca (tj. o 79%), a gospodarczych z 11 do 17,7 miesiąca (tj. o 61%). Względna stabilizację można obserwować jedynie w sprawach karnych, *vide*: Najwyższa Izba Kontroli, *Wy-*

obywateli do sądów³. Wymiar sprawiedliwości jest krytykowany w głównej mierze za przewlekłość prowadzonych przez sądy powszechne postępowań, opóźnienia rozpraw, niską sprawność procedowania i zbyt skomplikowane procedury.

Również mediacje sądowe nie odciążąły sądów powszechnych i w żaden sposób nie wpłynęły na przyspieszenie rozpoznawania spraw ani na zwiększenie trafności rozstrzygnięć. W latach 2013–2022 statystycznie 2,6-krotnie wzrosła liczba spraw kierowanych do mediacji, jednak w ujęciu liczbowym przyrost ten nadal był nieznaczny (wzrost z 13,4 tys. spraw w 2013 roku do 34,5 tys. spraw 2022 roku). Wzrostowi temu towarzyszył jednak przeciwny trend – spadku liczby spraw, w których mediacja mogła być zastosowana (w 2023 roku liczba ta spadła o blisko 21 % – w porównaniu z 2013 rokiem i wyniosła 2,1 mln spraw). Szacunki Ministerstwa Sprawiedliwości związane z wdrożeniem w 2017 roku rozwiązań mających zwiększyć poziom wykorzystania mediacji w sądach nie sprawdziły się (zakładana w tym czasie wartość miernika na poziomie 1,7% nie została osiągnięta do końca 2023 roku)⁴.

Zauważalny kryzys polskiego wymiaru sprawiedliwości bez wątpienia jest istotną szansą dla wszelkich alternatywnych metod rozwiązywania sporów, a przede wszystkim dla sądownictwa polubownego. W nauce prawa cywilnego podkreśla się liczne zalety tej alternatywnej metody rozstrzygania sporów, do których zalicza się „m.in. największe możliwości odciążenia sądów powszechnych w rozstrzyganiu spraw cywilnych, zwłaszcza gospodarczych, a także spraw drobnych – konsumenckich. Ze względu na wieloletnie tradycje jest ono w zasadzie doceniane i powoływane w większości państw europejskich, a także w niektórych państwach pozaeuropejskich, np. w Stanach Zjednoczonych. [...] Rola i znaczenie sądownictwa polubownego (arbitrażowego) są jednak uzależnione od realizacji przez nie kilku istotnych zasad. Należy do nich zaliczyć w szczególności: szybkość postępowania, taniść, możliwość dwuinstancyjnego rozpoznania sprawy w postępowaniu polubownym, możliwość orzekania – na wyraźny wniosek stron sporu – na zasadach słuszności”⁵.

miar sprawiedliwości w kryzysie (zapis konferencji prasowej), <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/bezpieczenstwo/sprawne-funkcjonowanie-wymiaru-sprawiedliwosci.html> [dostęp: 28.04.2025].

³ Jak wynika z badań dotyczących zaufania społecznego przeprowadzonych przez CBOS od 8 do 18 lutego 2024 roku na próbie liczącej 994 osoby, aż 45% badanych deklaruje brak zaufania do sądów, *vide*: A. Cybulska, *Komunikat z badań nr 40/2024. Zaufanie społeczne*, Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, kwiecień 2024, s. 9.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli, Departament Porządku i Bezpieczeństwa Wewnętrznego, *Informacja o wynikach kontroli pn. Zapewnienie sprawnego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości*, Warszawa 2024, s. 21.

⁵ J. Brol, *Bariery na drodze alternatywnego rozwiązania sporów w sprawach cywilnych. Sądownictwo polubowne (arbitrażowe)*, „Prawo w Działaniu” 2008, nr 6, s. 56–57.

ZNACZENIE SĄDOWNICTWA POLUBOWNEGO W ROZSTRZYGANIU SPORÓW

Sąd polubowny nie będąc organem państwowym, wywodzi swoje uprawnienia do rozstrzygnięcia sporu nie z przepisu prawa, ale z woli stron umowy. Poddanie sporu pod rozstrzygnięcie sądu arbitrażowego można postrzegać w kategoriach korzystania przez strony z przysługującej im autonomii co do realizacji praw prywatnych, dochodzonych zwykle na drodze postępowania przed sądem państwowym⁶. Jeżeli strona może w ogóle zrezygnować z dochodzenia przed sądem ochrony swoich praw w konkretnej sprawie, tzn. nie inicjować postępowania, to może również zdecydować się na to, aby ochrony tej dochodzić przed sądem polubownym, a nie sądem państwowym⁷. Obecnie tradycyjna koncepcja arbitrażu jako pozbawionej formalizmu metody pokojowego rozwiązywania sporów ustępuje miejsca nowemu typowi sądownictwa arbitrażowego, stanowiącemu konkurencyjny w stosunku do sądownictwa państwowego system rozstrzygania sporów gospodarczych, ale nie tylko. Rozwojowi współczesnego sądownictwa arbitrażowego towarzyszą procesy jego postępującej jurydyzacji, instytucjonalizacji i profesjonalizacji. Prawne ramy arbitrażu wypełniają coraz liczniejsze przepisy tworzące obszerne, skomplikowane dziedziny prawa. Co istotne, rozwija się proces instytucjonalizacji sądownictwa arbitrażowego. Dynamicznie rozwijają się instytucje arbitrażowe, które niekiedy przekształcają się w coraz bardziej rozbudowane profesjonalne struktury organizacyjne o ogromnych obrotach. Z aprobatą należy ocenić także postępujący proces profesjonalizacji arbitrażu⁸.

Arbitraż zazwyczaj jest kojarzony ze sprawami gospodarczymi, w których konflikt dotyczy dużych sum pieniędzy, skomplikowanych umów handlowych, a strony chcą szybko i skutecznie zamknąć sprawę. Jednak każda sprawa, która ma zdolność arbitrażową⁹, może być poddana sądownictwu polubow-

⁶ Jak podkreśla Sąd Najwyższy w swoich orzeczeniach: „Kodeks postępowania cywilnego w art. 1157 daje stronom możliwość poddania pewnych kategorii sporów pod rozstrzygnięcie sądu polubownego. Przepisy części piątej tego kodeksu, ani żadne inne regulacje zawarte w ustawie procesowej, nie wskazują jednak, aby ten rodzaj postępowania rozpoznawczego był traktowany przez ustawodawcę jako lepszy, bądź też gorszy w stosunku do postępowania sądowego. Przeciwnie, należy przyjąć, że ma on charakter równorzędny i w taki też sposób powinien być traktowany”, *vide*: wyrok SN z dnia 16 listopada 2016 r., I CSK 780/15, LEX nr 2195669.

⁷ K. Weitz, *Sądownictwo polubowne a sądy państwowe*, „Przegląd Sądowy” 2007, nr 3, s. 5.

⁸ J. Rajski, *Etos arbitrażu*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2013, nr 5, s. 4–7.

⁹ „Pojęcie to określa taką właściwość sporu, określoną przepisami prawa, która umożliwia poddanie go pod rozstrzygnięcie sądu arbitrażowego. Zgodnie z art. 1157 kodeksu postępowania cywilnego strony mogą poddać pod rozstrzygnięcie sądu polubownego spory o prawa majątkowe lub niemajątkowe mogące być przedmiotem ugody sądowej, z wyjątkiem spraw o alimenty. W doktrynie przeważa stanowisko, że przesłanka zdolności ugodowej dotyczy sporów o prawa zarówno majątkowe, jak i niemajątkowe. Rozstrzygając o zdolności ugodowej, a w konsekwencji też arbitrażowej sporu,

nemu¹⁰. Coraz większym zainteresowaniem cieszy się poddanie sprawy konsumentkiej rozstrzygnięciu sądu arbitrażowego¹¹, co nie wyczerpuje katalogu spraw, jakie mogą być przez niego rozpoznane. Mowa tu o wszystkich sporach, które mają zdatność ugodową, w tym zaistniałe spory z zakresu prawa pracy, zobowiązania wekslowego czy podziału majątku między małżonkami po ustaniu wspólności ustawowej. Jak słusznie podkreśla jednak J. Rajski, „funkcji sądownictwa arbitrażowego nie należy redukować do rozstrzygania sporu. Etos arbitrażu wymaga wspierania kultury kompromisu. Arbitr powinien zatem udzielać stronom niezbędnej pomocy w celu osiągnięcia ugodowego rozwiązania sporu. Dlatego powinien w każdym stadium postępowania rozważyć możliwość sugerowania stronom, aby spotkały się w celu poszukiwania ugodowego rozwiązania sporu”¹².

W STRONĘ SPECJALIZACJI SĄDÓW POLUBOWNYCH

W sądownictwie arbitrażowym zauważalna jest tendencja w zakresie specjalizacji stałych sądów polubownych¹³ w określonych rodzajach sporów, co pozwala na bardziej efektywne ich rozpatrywanie. Często już sama nazwa sądu arbitrażowego wskazuje, jakim rodzajem spraw będzie się on zajmował¹⁴, co znajdzie przełożenie na wiele istotnych aspektów jego funkcjonowania, w tym m.in. na ustalenie terminu,

należy odpowiedzieć na pytanie, czy strony mogłyby osiągnąć zamierzony skutek bez ingerencji sądu? Oznacza to, że w sprawach takich jak rozwód lub inne sprawy z zakresu prawa rodzinnego zawarcie ugody, a także poddanie sprawy pod arbitraż nie jest możliwe. Zdatność arbitrażową należy postrzegać abstrakcyjnie, o czym kilkakrotnie wypowiadał się już Sąd Najwyższy. Nie należy zatem badać, czy strony mogłyby zawrzeć ugodę o danej treści, ale czy w ogóle strony mogą w drodze umowy uregulować stosunek prawny”, *vide*: I. Bałos, *O potrzebie utworzenia stałego sądu polubownego do spraw własności przemysłowej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2014, nr 2, s. 52.

¹⁰ Zgodnie z art. 1157 k.p.c. strony mogą poddać pod rozstrzygnięcie sądu polubownego spory o prawa majątkowe, z wyjątkiem spraw o alimenty, a także spory o prawa niemajątkowe, jeżeli mogą one być przedmiotem ugody sądowej.

¹¹ Infor.pl, *Polubowne rozwiązywanie sporów konsumenckich*, 11.01.2018, <https://www.infor.pl/prawo/w-sadzie/sady-polubowne/770141,Polubowne-rozwiazywanie-sporow-konsumentenckich.html> [dostęp: 28.04.2025].

¹² J. Rajski, *op.cit.*, s. 6.

¹³ Specjalizacja danego sądu nie oznacza automatycznie tego, że nie będzie on rozpoznawał innych spraw, które mają zdatność arbitrażową i zostały wniesione właśnie do niego. Stanowi ona zachętę dla określonej grupy podmiotów do poddania pod rozstrzygnięcie sprawy temu sądowi, który ukierunkowany jest na problemy występujące w danej branży czy profesji. Postępowanie przed sądem arbitrażowym cechuje się m.in. profesjonalizmem arbitrów, którzy wyznaczani są przez strony do rozstrzygania ich sprawy.

¹⁴ Jako przykład można wskazać: Gospodarczy Sąd Arbitrażowy przy Wielkopolskiej Izbie Budownictwa w Poznaniu, Międzynarodowy Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarki Morskiej w Gdyni, Sąd Arbitrażowy Polskiej Centralnej przy Łódzkiej Izbie Przemysłowo-Handlowej w Łodzi, Sąd Arbitrażowy przy Izbie Zbożowo-Pasowej w Warszawie, Sąd Arbitrażowy przy Polskiej Izbie

w jakim dana sprawa powinna zostać zakończona, określenie sposobu procedowania przed sądem, a także jakimi kompetencjami powinien cechować się arbiter wpisany na listę przy danym sędzie i w jaki sposób strony mogą wyłonić skład orzekający.

W przypadku stałych sądów polubownych istotne znaczenia mają regulaminy obowiązujące w postępowaniach przed nimi. Co do zasady wiążą one strony, które dokonały wyboru stałego sądu polubownego. W praktyce znaczenie mogą mieć także inne dokumenty obowiązujące w takich sądach, np. zasady etyki wiążące arbitrów tych sądów¹⁵. To w regulaminach sądów zawarte będą te rozwiązania, które uwzględnią charakter spraw, z jakimi będą zwracać się do niego określone strony sporu, i które świadczyć będą o eksperckim szlifie danej instytucji. Jednocześnie na gruncie prawa polskiego należy poczynić uwagę, że pomimo wiążącego dla stron charakteru regulaminu sądu polubownego nie może on wyłączać obowiązywania tych norm kodeksu postępowania cywilnego¹⁶, które mają charakter norm *iuris cogentis*¹⁷.

Zaletą wyspecjalizowanych instytucji arbitrażowych jest zapewnienie lepiej dostosowanych – do konkretnych sektorów – zasad postępowania arbitrażowego, mających za przedmiot zwiększenie szybkości i efektywności postępowań, a także obniżenie ich kosztów. Specjalizacja wiąże się także z dalekowzrocznością i elastycznością działania pozwalającą na wprowadzanie w zakresie funkcjonowania sądu arbitrażowego coraz bardziej innowacyjnych rozwiązań, których celem jest dostosowanie do zmieniających się wymagań konkretnej branży. Ponadto ze względu na rosnący poziom złożoności spraw czy kwestie techniczne występujące w poszczególnych branżowych sporach nieoceniona dla pomyślnego rozwiązania sporów może być unikalna wiedza arbitrów na temat konkretnych kwestii, a nie ich ogólna kompetencja do rozstrzygania sporów. Nie ma zatem wątpliwości, że czynnikiem różnicującym wyspecjalizowane instytucje arbitrażowe jest to, że zaangażowani arbitrzy są specjalistami w określonych sektorach gospodarki, którzy dzięki wieloletniemu doświadczeniu praktycznemu są w stanie prowadzić złożone formy rozstrzygania sporów, biorąc pod uwagę niuanse i szczegóły charakteryzujące spory w danej branży¹⁸. Można pokusić się o stwierdzenie, że specjalizacja

Gospodarczej Maszyn i Urządzeń Rolniczych w Toruniu, Sąd Polubowny ds. Domen Internetowych przy Polskiej Izbie Informatyki i Telekomunikacji w Warszawie.

¹⁵ P. Pruś [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478–1217*, red. M. Manowska, LEX/el. 2022, art. 1154, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587898910/696350/manowska-malgorzata-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-aktualizowany-tom-ii-art-478-1217?cm=URELATIONS> [dostęp: 22.05.2025].

¹⁶ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz.1568), dalej: k.p.c.

¹⁷ Wyrok SN z dnia 3 czerwca 1987 r., I CR 120/87, LEX nr 3410.

¹⁸ Ł. Gębiś, *Are We Dealing with the Trend of Specialised Arbitration?*, Kluwer Arbitration Blog, 9.05.2016, <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2016/05/09/are-we-dealing-with-the-trend-of-specialised-arbitration/> [dostęp: 22.05.2025].

sądu arbitrażowego jest katalizatorem wiedzy i przyciąga ekspertów z danej dziedziny, co przenosi rozstrzyganie sporu na wyższy poziom zrozumienia problemu poddanego pod rozstrzygnięcie sądu polubownego.

CZĘŚĆ BADAWCZA

Sąd Arbitrażowy przy Stowarzyszeniu Brokerów Ubezpieczeniowych w Polsce z siedzibą we Wrocławiu (dalej: SA SBU) jest wyspecjalizowanym sądem arbitrażowym, oferującym swoje usługi głównie uczestnikom rynku ubezpieczeń, w tym w szczególności brokerom ubezpieczeniowym. Działa on jako jednostka organizacyjna Stowarzyszenia Brokerów Ubezpieczeniowych w Polsce, które swoją działalność rozpoczęło w 2006 roku. Stowarzyszenie od początku swojej działalności podejmowało działania służące poszanowaniu prawa i dobrych zasad kupieckich po to, aby kształtowały one pozytywne relacje brokerów z ich klientami oraz zakładami ubezpieczeń. Znajomość branży brokerskiej ukształtowała we władzach Stowarzyszenia przekonanie, że potrzebny jest wyspecjalizowany sąd, który rozumiejąc specyfikę materii, będzie rozstrzygał pojawiające się sprawy. Zapatriwanie to pokrywało się zresztą w ujawnionym w KRS celem działania tej organizacji, jakim było i jest nadal tworzenie możliwości polubownego i pojednawczego rozstrzygania sporów między członkami oraz stronami rynku ubezpieczeniowego.

Idea powołania wyspecjalizowanego sądu polubownego, który działałby w branży brokerskiej, była niezwykle dalekowzroczną i pionierską inicjatywą. Jeszcze w 2014 roku Dziennik Gazeta Prawna informował, że ubezpieczyciele niechętnie korzystali z możliwości pojednawczego rozstrzygania sporów, odmawiając przystąpienia do postępowania przed sądami polubownymi¹⁹. Mimo tak niekorzystnego nastawienia do alternatywnych metod rozwiązywania sporów jednego z głównych graczy branży ubezpieczeniowej Stowarzyszenie jeszcze tego samego roku zdecydowało się na powołanie Sądu Arbitrażowego przy Stowarzyszeniu Brokerów Ubezpieczeniowych w Polsce.

Od ponad 11 lat na rynku ubezpieczeń funkcjonuje SA SBU, do którego z roku na rok wpływa coraz więcej spraw, w których jedną ze stron sporu jest właśnie broker ubezpieczeniowy. Złożoność materii rynku ubezpieczeń, specyficzna dla tej branży nomenklatura i wieloaspektowość rozstrzyganych spraw sprawiają, że fachowość arbitrów, którzy współpracują z Sądem, a także sama jego działalność stają się konkurencyjne i atrakcyjne względem sądownictwa powszechnego. Działalność brokera

¹⁹ Sąd Arbitrażowy przy Stowarzyszeniu Brokerów Ubezpieczeniowych w Polsce, *Ubezpieczyciele pasywni wobec polubownego rozwiązywania sporów*, 1.07.2015, <https://sadarbitrazowy.waw.pl/index.php?mact=News,cntnt01,detail,0&cntnt01articleid=7&cntnt01returnid=69> [dostęp: 28.06.2025].

ubezpieczeniowego reguluje ustawa o dystrybucji ubezpieczeń²⁰, która odsyła do regulacji z różnych gałęzi prawa. Orzekanie w sprawach brokerów ubezpieczeniowych wymaga kompleksowej wiedzy, której nie da się ograniczyć do jednego aktu prawnego, a także znajomości dobrych obyczajów czy zasad rządzących tym rynkiem.

Pod pojęciem brokera ubezpieczeniowego zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 15 grudnia 2017 roku o dystrybucji ubezpieczeń (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz.1214, dalej: u.o.d.u.) należy rozumieć osobę fizyczną albo osobę prawną posiadającą wydane przez organ nadzoru zezwolenie na wykonywanie działalności brokerskiej w zakresie ubezpieczeń, wpisaną do rejestru brokerów. Na tle omawianego przepisu broker jest przedsiębiorcą, a prowadzona przez niego działalność jest działalnością gospodarczą, co sprawia, że poza uzyskaniem zezwolenia na wykonywanie działalności brokerskiej oraz wpisu do rejestru brokerów podjęcie działalności brokerskiej wymaga również – w przypadku brokerów będących osobami fizycznymi – złożenia wniosku do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, natomiast w przypadku brokerów będących osobami prawnymi – uzyskania wpisu do rejestru przedsiębiorców w ramach Krajowego Rejestru Sądowego²¹. Czynnościami brokerskimi w zakresie ubezpieczeń są m.in. doradzanie, proponowanie lub wykonywanie innych czynności przygotowawczych zmierzających do zawarcia umów ubezpieczenia lub umów gwarancji ubezpieczeniowych, zawieranie umów ubezpieczenia lub umów gwarancji ubezpieczeniowych w imieniu zakładu ubezpieczeń, w imieniu lub na rzecz klienta albo bezpośrednio przez zakład ubezpieczeń, a także udzielanie pomocy przez pośrednika ubezpieczeniowego w administrowaniu umowami ubezpieczenia lub umowami gwarancji ubezpieczeniowych i ich wykonywaniu, także w sprawach o odszkodowanie lub świadczenie (art. 4 ust. 1 pkt 1–4 u.o.d.u.). Wiąże się to z dalszymi, bardzo szczegółowymi i restrykcyjnymi obowiązkami brokera, o których mowa chociażby w art. 32 u.o.d.u. Na tym wąskim i mocno specyficznym tle może dochodzić do licznych sporów na linii broker ubezpieczeniowy a klient, którym może być zarówno osoba fizyczna, jak i każda osoba prawna.

Specyfika branży brokerskiej, która dotyka swoją problematyką prawa cywilnego, handlowego i administracyjnego, wymyka się tradycyjnemu sądownictwu powszechnemu, stąd wyspecjalizowany w tym zakresie SA SBU stanowi odpowiedź na potrzebę rozstrzygania spraw zaistniałych na tle wykonywania czynności brokerskich w sposób szybki, poufny oraz profesjonalny przez znających się na szczególnych właściwościach tego rynku arbitrów. Stosownych regulacji w tym

²⁰ Ustawa z dnia 15 grudnia 2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz.1214).

²¹ M. Fras [w:] B. Kucharski, K. Malinowska, D. Maśniak, M. Szaraniec, M. Fras, *Dystrybucja ubezpieczeń. Komentarz*, Warszawa 2020, art. 3, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587816681/614121/fras-mariusz-i-in-dystrybucja-ubezpieczen-komentarz?cm=URELATIONS> [dostęp: 21.05.2025].

zakresie, świadczących o profesjonalnym i zgodnym ze swoją specjalizacją funkcjonowaniu SA SBU należy poszukiwać w jego Regulaminie²².

W pierwszej kolejności Regulamin zakłada, że postępowanie arbitrażowe powinno zostać zakończone wydaniem wyroku wraz z motywami rozstrzygnięcia w terminie 3 miesięcy od dnia ukonstytuowania się składu orzekającego, a w przypadku wyznaczenia w ciągu tego okresu rozprawy – w terminie tygodnia od dnia zamknięcia rozprawy albo w terminie jednokrotnie przedłużonym nie więcej niż o dalszy tydzień (§ 5 ust. 8 Regulaminu). Mając na uwadze średni czas rozstrzygnięcia sprawy gospodarczej przez sąd I instancji w wymiarze 17,7 miesiąca²³, przewidywany czas jej zakończenia w postępowaniu polubownym w wymiarze kwartału jawi się jako atrakcyjna alternatywa. Niewątpliwie wpływ na ten stan rzeczy mają kwalifikacje arbitrów, którzy mogą orzekać w sprawach rozpoznawanych przez SA SBU. Regulamin wprowadza wymóg posiadania przez arbitra stosownego wykształcenia i doświadczenia zawodowego. Nie chodzi tu jednak wyłącznie o wykształcenie czy o zawód prawniczy (nie jest to wyłączną gwarancją prawidłowego orzekania w specjalistycznych sprawach arbitrażowych), ale o takie kompetencje i umiejętności, które pozwalałyby arbitrowi na wykonywanie jego zadań w sposób niezawisły, bezstronny oraz według najlepszej wiedzy, z poszanowaniem zasad praworządności, wiążących strony umów i zwyczajów obrotu gospodarczego (§ 5 ust. 3 i 4 Regulaminu). Rozstrzygnięcie sądu arbitrażowego ma być przede wszystkim sprawiedliwe, oparte na wiedzy eksperckiej popartej znajomością branży ubezpieczeniowej. W tym celu sąd prowadzi listę arbitrów, których kwalifikacje odpowiadają regulaminowym wymogom. W przypadku wątpliwości co do wiedzy i kompetencji arbitra wskazanego przez stronę spoza listy Przewodniczący SA SBU ma uprawnienia do stwierdzenia bezskuteczności wyboru arbitra i wskazania arbitra z prowadzonej przez sąd listy (§ 5 ust. 5 Regulaminu). Z żądaniem wyłączenia arbitra może wystąpić także strona w razie istnienia uzasadnionych wątpliwości co do bezstronności lub niezależności arbitra albo gdy okaże się, że arbiter nie ma kwalifikacji wymaganych w umowie o arbitraż (§ 9 ust. 1 Regulaminu).

²² Organizacja i funkcjonowanie stałego sądu polubownego są opisane w jego regulaminie nadanym mu przez podmiot konstytuujący dany sąd. Ani przepisy kodeksu postępowania cywilnego, ani żadnych innych ustaw nie regulują kwestii dotyczącej funkcjonowania sądu arbitrażowego. Z tych też powodów regulaminy poszczególnych sądów mogą się między sobą różnić, co wpływa na sposób prowadzenia sprawy arbitrażowej. Zgodnie z art. 1161 § 3 k.p.c. jeżeli strony nie postanowiły inaczej, wiąże je regulamin stałego sądu polubownego obowiązujący w dacie wniesienia pozwu. W przypadku SA SBU mowa o Regulaminie uchwalonym przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Brokerów Ubezpieczeniowych w Polsce i obowiązującym od 1.07.2021 r., dalej: Regulamin, <https://sadarbitrazowy.waw.pl/uploads/images/REGULAMIN%20S%C4%84DU%20ARBITRA%C5%BBOWEGO%20PRZY%20SBU%2001.07.2021.pdf> [dostęp: 20.05.2025].

²³ Najwyższa Izba Kontroli, *Informacja o wynikach kontroli...*, s. 8.

W celu stworzenia odpowiednich warunków mających sprzyjać szybkiemu i profesjonalnemu rozpoznaniu sprawy Skład Orzekający decyduje o tym, czy postępowanie będzie miało charakter pisemny, czy też zasadne jest przeprowadzenie rozprawy. W razie rozpoznawania sprawy na rozprawie Sąd Arbitrażowy powinien przygotować ją w taki sposób, aby mogła zostać przeprowadzona na jednym posiedzeniu. Jednocześnie termin i miejsce rozprawy powinny być wyznaczone w sposób umożliwiający stronom wzięcie udziału w rozprawie i przeprowadzenie na niej postępowania dowodowego (§ 15 ust. 2 Regulaminu). W praktyce funkcjonowania SA SBU²⁴ rozprawy odbywają się przeważnie zdalnie lub w formie hybrydowej, co umożliwia dostosowanie się do oczekiwań stron postępowania, dostępności świadków i w konsekwencji znacznie przyspiesza rozpoznanie sprawy.

Sprawa dotycząca wykonywania usług brokerskich, gdybyśmy przenieśli ją na grunt sądownictwa powszechnego, niewątpliwie miałaby charakter gospodarczy. Co do zasady sprawy te rozpoznawane są jawnie, co naraża strony postępowania na ujawnienie danych i informacji (nie tylko wrażliwych), które mogłyby być wykorzystane przeciwko nim przez osoby trzecie lub narazić stronę na straty wizerunkowe. Postępowanie przed SA SBU jest prowadzone za tzw. zamkniętymi drzwiami, posiedzenia wyznaczane w sprawie nie są bowiem publiczne (§ 15 ust. 3 Regulaminu). W rozprawie przed sądem poza składem orzekającym i protokołantem biorą udział strony, ich pełnomocnicy i ewentualnie zawnioskowani przez strony świadkowie.

Postępowanie polubowne prowadzone przez SA SBU z założenia ma stanowić forum do dyskusji między stronami sporu. Strony posiadają możliwość zarówno w sferze faktycznej, jak i prawnej przedstawienia przed Sądem Arbitrażowym wszystkiego, co uważają za właściwe dla obrony swoich praw na zasadzie pełnego równouprawnienia (§ 15 ust. 1 Regulaminu). Jednak, nie zapominając o tym, że strony postępowania polubownego były lub są nadal partnerami biznesowymi i zachowanie dobrych relacji gospodarczych jest kapitałem, który może zapoczątkować w przyszłości, Regulamin stanowi, że w każdym stadium postępowania przed Sądem Arbitrażowym strony mogą zawrzeć ugodę. Przewodniczący Składu Orzekającego lub arbiter jedyny mogą nakłaniać strony do zawarcia ugody, mogą również za zgodą obu stron skierować sprawę na drogę postępowania pojednawczego. W przypadku zawarcia ugody Sąd Arbitrażowy może uczynić ją treścią swego orzeczenia w formie wyroku (§ 16 ust. 1 Regulaminu).

Warto także nadmienić, że SA SBU funkcjonujący przy Stowarzyszeniu Brokerów Ubezpieczeniowych w Polsce jest na razie jedynym sądem, który działa w ramach branży brokerskiej. Chociaż stowarzyszeń brokerów i firm brokerskich jest

²⁴ Autorka artykułu jest Przewodniczącą SA SBU, dlatego posiada wiedzę na temat praktycznego funkcjonowania sądu.

wiele²⁵, to żaden z nich nie powołał kolejnego sądu arbitrażowego działającego w tej materii. Pokazuje to tylko, z jak trudną branżą przychodzi się zmierzyć temu wyspecjalizowanemu sądowi, skoro mimo upływu 11 lat od początków swojej działalności nadal samotnie realizuje misję polubownego rozstrzygania sporów w tym sektorze.

WNIOSKI

Powstanie stałych, eksperckich sądów polubownych jest odpowiedzią na brak wyspecjalizowanych organów państwowych, które mogłyby objąć skuteczną, fachową jurysdykcję spory powstałe na tle funkcjonowania danej branży, czy też wąskiej i złożonej dziedziny dotyczącej m.in. obrotu gospodarczego. Dokonana przez NIK analiza funkcjonowania sądownictwa powszechnego, z uwzględnieniem aktualnych danych statystycznych, stanowi kompleksowe odzwierciedlenie obecnej sytuacji sądowego wymiaru sprawiedliwości i nie napawa optymizmem. W tym newralgicznym dla wymiaru sprawiedliwości momencie wyspecjalizowane w danych rodzajach spraw sądy arbitrażowe stanowią realną alternatywę dla stron, które dążą do sprawnego przeprowadzenia postępowania i uzyskania sprawiedliwego rozstrzygnięcia, bazującego na wiedzy eksperckiej.

Arbitrzy orzekający w sądach arbitrażowych o charakterze specjalistycznym co do zasady posiadają dużą wiedzę dotyczącą m.in. zwyczajów i praktyk przyjętych w danej, wąskiej gałęzi gospodarki. Tym samym wyżej wspomniane instytucje, pełniąc swoje funkcje, są w stanie uwzględnić specyficzne okoliczności dotyczących określonego rodzaju działalności gospodarczej czy branży. Wobec tego podmioty, które poszukują możliwości efektywnego rozwiązania sporu przez organ zaznajomiony ze specyfiką materii, której ich sprawa dotyczy, często decydują się poddać swe spory pod rozstrzygnięcie dedykowanych ku temu sądów arbitrażowych. Wyspecjalizowane w danej dziedzinie sądy arbitrażowe oferują w swoich regulaminach rozwiązania, które mają za przedmiot szybkie, a jednocześnie uwzględniające naturę sporu rozstrzygnięcie sprawy, przy zapewnieniu stronom elastycznego podejścia do zorganizowania postępowania i komunikowania się z sądem.

Przyjmuje się, że jeżeli sądy te faktycznie będą w stanie w sposób bardziej efektywny dostosować się do potrzeb charakteryzujących spory w konkretnej branży, to z czasem liczba prowadzonych przez nie spraw powinna systematycznie rosnąć. W efekcie końcowym kluczowe dla ich istnienia i dalszego rozwoju będzie jednak uzyskanie odpowiedniego wsparcia zarówno ze strony prawników,

²⁵ Ranking Brokerów 2024 opublikowany przez „Miesięcznik Ubezpieczeniowy” zawierał zestawienie 55 liczących się w Polsce brokerów ubezpieczeniowych, z czego połowa z nich zrzeszała w grupy mniejsze podmioty; M.Z. Broda, *Słonie, lwy, rekiny, tygrysy, wilki*, „Miesięcznik Ubezpieczeniowy” 2024, t. 21, nr 5, s. 4–5.

jak i organizacji branżowych, które mają zasadniczy wpływ na włączanie klauzul arbitrażowych dotyczących konkretnej instytucji arbitrażowej do umów między podmiotami w danym sektorze gospodarki²⁶. Sąd Arbitrażowy przy Stowarzyszeniu Brokerów Ubezpieczeniowych w Polsce jest pierwszym tego typu sądem w Polsce, który ma za przedmiot – co do zasady – rozstrzyganie spraw, których stroną sporu jest broker ubezpieczeniowy. Stojące przed nim wyzwania i formułowane wobec niego oczekiwania są duże, wiążą się bowiem z wyspecjalizowanym przedmiotem wpływających do niego spraw. Rynek, na którym działają brokerzy ubezpieczeniowi, stale się powiększa, a sama branża rozwija się dynamicznie. Zapewnienie wysokiego, merytorycznego poziomu rozpoznawania spraw w stosunkowo krótkim czasie, przy zachowaniu wszelkich standardów rzetelnego postępowania arbitrażowego, będzie stanowiło wyzwanie przy prognozowanym wzroście liczby spraw, ale także będzie budować prestiż tego specjalistycznego sądu polubownego.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

- Asłanowicz M., *Sąd polubowny (arbitrażowy). Komentarz do art. 1154–1217 KPC*, Warszawa 2017.
- Bałos I., *O potrzebie utworzenia stałego sądu polubownego do spraw własności przemysłowej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2014, nr 2.
- Broda M.Z., *Słonie, lwy, rekiny, tygrysy, wilki*, „Miesięcznik Ubezpieczeniowy” 2024, t. 21, nr 5.
- Brol J., *Bariery na drodze alternatywnego rozwiązywania sporów w sprawach cywilnych. Sądownictwo polubowne (arbitrażowe)*, „Prawo w Działaniu” 2008, nr 6.
- Cybulska A., *Komunikat z badań nr 40/2024. Zaufanie społeczne*, Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, kwiecień 2024.
- Fras M. [w:] B. Kucharski, K. Malinowska, D. Maśniak, M. Szaraniec, M. Fras, *Dystrybucja ubezpieczeń. Komentarz*, Warszawa 2020, art. 3, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587816681/614121/fras-mariusz-i-in-dystrybucja-ubezpieczen-komentarz?cm=URELATIONS> [dostęp: 21.05.2025].
- Gębiś Ł., *Are We Dealing with the Trend of Specialised Arbitration?*, Kluwer Arbitration Blog, 9.05.2016, <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2016/05/09/are-we-dealing-with-the-trend-of-specialised-arbitration/> [dostęp: 22.05.2025].
- Infor.pl, *Polubowne rozwiązywanie sporów konsumenckich*, 11.01.2018, <https://www.infor.pl/prawo/w-sadzie/sady-polubowne/770141,Polubowne-rozwiazywanie-sporow-konsumentenckich.html> [dostęp: 28.04.2025].
- Najwyższa Izba Kontroli, Departament Porządku i Bezpieczeństwa Wewnętrznego, *Informacja o wynikach kontroli pn. Zapewnienie sprawnego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości*, Warszawa 2024.

²⁶ Ł. Gębiś, *op.cit.*

- Najwyższa Izba Kontroli, *Wymiar sprawiedliwości w kryzysie (zapis konferencji prasowej)*, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/bezpieczenstwo/sprawne-funkcjonowanie-wymiaru-sprawiedliwosci.html> [dostęp: 28.04.2025].
- Pruś P. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478–1217*, red. M. Manowska, LEX/el. 2022, art. 1154, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587898910/696350/manowska-malgorzata-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-aktualizowany-tom-ii-art-478-1217?cm=URELATIONS> [dostęp: 22.05.2025].
- Rajski J., *Etos arbitrażu*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2013, nr 5.
- Sąd Arbitrażowy przy Stowarzyszeniu Brokerów Ubezpieczeniowych w Polsce, *Ubezpieczyciele pasywni wobec polubownego rozwiązywania sporów*, 1.07.2015, <https://sadarbitrazowy.waw.pl/index.php?mact=News,cntnt01,detail,0&cntnt01articleid=7&cntnt01returnid=69> [dostęp: 28.06.2025].
- Weitz K., *Sądownictwo polubowne a sądy państwowe*, „Przegląd Sądowy” 2007.

AKTY PRAWNE

- Regulamin Sądu Arbitrażowego przy Stowarzyszeniu Brokerów Ubezpieczeniowych w Polsce, <https://sadarbitrazowy.waw.pl/uploads/images/REGULAMIN%20S%C4%84DU%20ARBITRA%C5%BOWEGO%20PRZY%20SBU%2001.07.2021.pdf> [dostęp: 20.05.2025].
- Ustawa z dnia 15 grudnia 2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz.1214 ze zm.).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz.1568 ze zm.).

ORZECZNICTWO

- Wyrok SN z dnia 16 listopada 2016 r., I CSK 780/15, LEX nr 2195669.
- Wyrok SN z dnia 3 czerwca 1987 r., I CR 120/87, LEX nr 3410.

ABSTRACT

The perceived crisis of the Polish judiciary is a significant opportunity for alternative dispute resolution methods and, above all, for arbitration. The science of civil law emphasises the numerous advantages of this alternative dispute resolution method. There is a noticeable trend in the arbitration judiciary towards specialisation of permanent arbitration courts in certain types of disputes, which allows for more efficient handling of disputes. In the pages of this academic and research article, the author isolates and analyses the rationale behind the need for specialisation within functioning permanent arbitration courts and then demonstrates the benefits of creating an arbitration court dedicated to the highly specialised brokerage industry. Specialised arbitration institutions have the advantage of providing better tailored – to specific sectors – arbitration rules with the aim of increasing the speed and efficiency of proceedings, as well as reducing their costs. The peculiarities of the brokerage industry, which touches on civil, commercial and administrative law with its issues, elude the traditional common courts. For these reasons, the Arbitration Court at the Association of Insurance Brokers in Poland, based in Wrocław, is a specialised arbitration court, offering its services mainly to participants in the insurance market, including insurance brokers in particular. Its functioning focused on the recognition of disputes in this narrow field of knowledge guarantees to the parties a professional approach to the resolution of their case, with a guaranteed knowledge of the nuances of the industry and an understanding of the rationale and needs of both parties to the dispute. Such

a proposed approach to the topic (for the development of which dogmatic-legal, theoretical-legal methods, a review of literature and jurisprudence, as well as a case study were used) shows the advantages of the operation of a specialised court dedicated to the entities of the brokerage market, while on the other hand, it encourages a discussion on the legitimacy of profiling the activity of other permanent arbitration courts according to the needs and specifics of a given sector.

Keywords: crisis of common justice; specialisation of arbitration courts; ADR